

Haanja Kool

8. klass

Eva-Lotta Kuus

RUUSMÄE JAHISELTS JA ULUKID

Loovtöö

Juhendajad: Evi Lestberg

Kaido Kuus

Haanja 2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. Ruusmäe Jahiselts MTÜ	4
1.1 Jahiseltsi ja nende maja loomise lugu	4
1.2 Jahiseltsi sissetulekud	6
2. Jahindus ja jaht	6
2.1 Jahikogused	7
3. Ulukid	8
3.1 Suurulukid	9
3.1.1 Põder	9
3.1.2 Pruunkaru	10
3.1.3 Metskits	10
3.1.4 Metssiga	12
3.1.5 Punahirv	13
3.2 Väikeulukid	15
3.2.1 Kobras	15
3.2.2 Rebane	16
4. Artikleid Ruusmäe jahiseltsi tegevusest	17
KOKKUVÕTE	18
KASUTATUD KIRJANDUS	19

SISSEJUHATUS

Valisin enda loovtöö teemaks Ruusmäe jahiseltsi ja ulukid.

Kuna meie pere on jahindusega otseselt seotud, siis on ka mulle hakanud huvi pakkuma jahindus ja kõik sellega seonduv. Tahan saada rohkem teada loomade välimusest, eluviisist, nende vaenlastest ja kõigest muust, mis nendega seostub. Mind huvitab, millised ulukid, millises Eesti piirkonnas on rohkem levinud ja kuidas on jaotunud jahiks ettenähtud ulukite arvu prognoos.

Tahan uurida, kui palju on internetis või muudes kirjalikes väljaannetes seni Ruusmäe jahiseltsi kohta materjali avaldatud.

Soovin teha intervjuu jahiseltsi liikmega ning referaadi vormis uurida ulukite elu ja tegevust.

1. Ruusmäe Jahiselts MTÜ

1.1 Jahiseltsi ja nende maja loomise lugu

Ruusmäe Jahiselts MTÜ on küpses eas firma, mis asutati ligi 8 aastat tagasi. MTÜ tegutseb peamiselt meelelahutussektoris ning tema põhitegevuseks on sportlik ja meelelahutuslik jahipidamine ja kalapüük (Inforegister, 2010).

Jahiseltsi oli vaja selleks, et hakata ehitama jahiseltsile hoonet, kus enne ja peale jahti kokku käia. Maja (vt Joonis 1) osteti aastal 2012 Haanja vallalt, mis oli vana piimameierei hoone (Kuus, 2018). Võrumaa Partnerluskogu 2017. a projektiga renoveeriti MTÜ-le kuuluv hoone katus (vt Joonised 2 ja 3), mis on ühtlasi esimene samm energiasäästlikkuse ja maja edasise säilimise tagamisel. Projekti ehitustegevuse käigus vahetati välja jahimaja katuse puittarindid ja paigaldati uus katusekatte plekk. Valmisid lõppviimistletud teisekorruse otsaseinad koos akendega, paigaldati uus sadevee ärajuhtimise süsteem. Lisaks ehitati vahelagi koos soojustusega. (Partnerluskogu, 2017) Tänapäevaks on jahiseltsi hoone renoveerimisitööd lõpetatud (vt Joonis 4).

Keskkonnaministeeriumi andmetel on jahipiirkondi Eestis üle 320 ja jahimehi üle 15 000 (Keskkonnaministeerium, 2018).

Käesoleval ajal koondab Võrumaa Jahimeeste Selts 22 liikmesorganisatsiooni ehk jahipiirkonda. 2011. a seisuga kuulub selle liikmeskonda 720 tegevjahimeest (Võrumaa Jahimeeste Selts, 2018).

Ruusmäe jahiseltsis on ligi 30 liiget. Kohalikke jahimehi on vähe, suurem osa käib kokku mujalt. Ruusmäel on jahipidamisega tegeletud juba ammu ajast, kuid jahiselts asutati alles 2010. aastal (Kuus, 2018).

Joonis 1. Ruusmäe Jahiseltsi hoone enne renoveerimist ehk Ruusmäe sovhoosi piimameierei

Allikas: <http://www.haanja.ee/upload/fck/RUUSMaE.pdf>

Joonis 2. Ruusmäe jahiseltsi maja renoveerimine

Allikas: perekonna erakogu

Joonis 3. Ruusmäe Jahiseltsi hoone peale katuse uuendamist

Allikas: <https://voruleader.ee/2017-ii-taotlusvoorust-elluviidud-projektid/>

Joonis 4. Ruusmäe Jahiseltsi maja praegu

Allikas: perekonna erakogu

1.2 Jahiseltsi sissetulekud

Põhiliseks seltsi sissetulekuks on iga-aastased liikmemaksud ja ulukite liha müük. Kõige rohkem toob raha sisse ulukite liha müük. Liha müüakse lihatööstustele ja vorstina müüakse kohalikele (Kuus, 2018).

2017. aasta müügitulu oli 5 385 eurot. RUUSMÄE JAHISELTS MTÜ müügitulu on 2016. aastaga võrreldes langenud. Kasumimarginaal 2017 on 87,74 %. See on 2016. aastaga võrreldes langenud (Krediidirapordid, 2017).

2. Jahindus ja jaht

Jahindus on tihedalt seotud nii maamajanduse kui ka looduskaitse valdkonnaga. Nagu kogu loodusvarade kasutamine, peab ka jahindus olema kestlik. Eestis on ligikaudu 4 miljonit hektarit jahimaad, sellest umbes neljandik on riigimaa ja ülejäänud jaguneb paarisaja tuhande eraomaniku vahel (Keskkonnaministeerium, 2018).

Aktiivsem jahiaeg on 1. oktoobrist kuni veebruari lõpuni, siis toimuvad ühisjahid suurulukitele. Jahitakse peamiselt põtra, metssiga ja hirve. Ülejäänud aastast tegeletakse väikeuluki jahiga ja ühisjahte ei toimu. Jahis osaleb korraga 20-25 inimest. Naisi osaleb vähe ja need on ainult pereliikmeid. Naiste ülesandeks on olla ajaja. Ajaja on inimene, kelle ülesanne on loomi metsast välja ajada kütiliinile (Kuus, 2018).

Lisaks jahile peavad jahimehed tegema ka ulukite seiret ja saatma teatud proove kütitud ulukite kehadest. Seirearuande koostamisel on kasutatud erinevate ulukiliikide küttimise, ruutloenduse, vaatluste, jahimeeste hinnangupõhise loenduse, ulukikahjustuste ning hirvlaste pabulahunnikute loenduse andmeid. Põdra ja suurkiskjate puhul on kasutatud ka kogutud bioproovide analüüsidesid saadud tulemusi. (Männil, 2018)

Väljaspool jahiaega jahimehed tegelevad uluki hooldega. Nad rajavad metsloomadele soolakuid ja viivad metssigadele sööki. Vajadusel lõhuvad kopra tammi (Kuus, 2018).

Olen ise ka 2 korda jahis kaasas käinud. Olen käinud metssea jahis ja põdra jahis. Minu tööks oli metssea jahis koos isaga piirata aga põdra jahis olin metsas ajaja. Mulle väga meeldis sain värskes õhus viibida ja sain uusi kogemusi ja palju uut teada.

2.1 Jahikogused

Ruusmäe jahiselts kütib aastas (vt Joonis 5) umbes 25 põtra, 20-30 metssiga, 50-60 metskitse, 2-3 hirve, 80-90 kobrast ja mõned rebased (Kuus, 2018).

Joonis 5. Ulukite osakaal Ruusmäe jahiseltsi jahis.

3. Ulukid

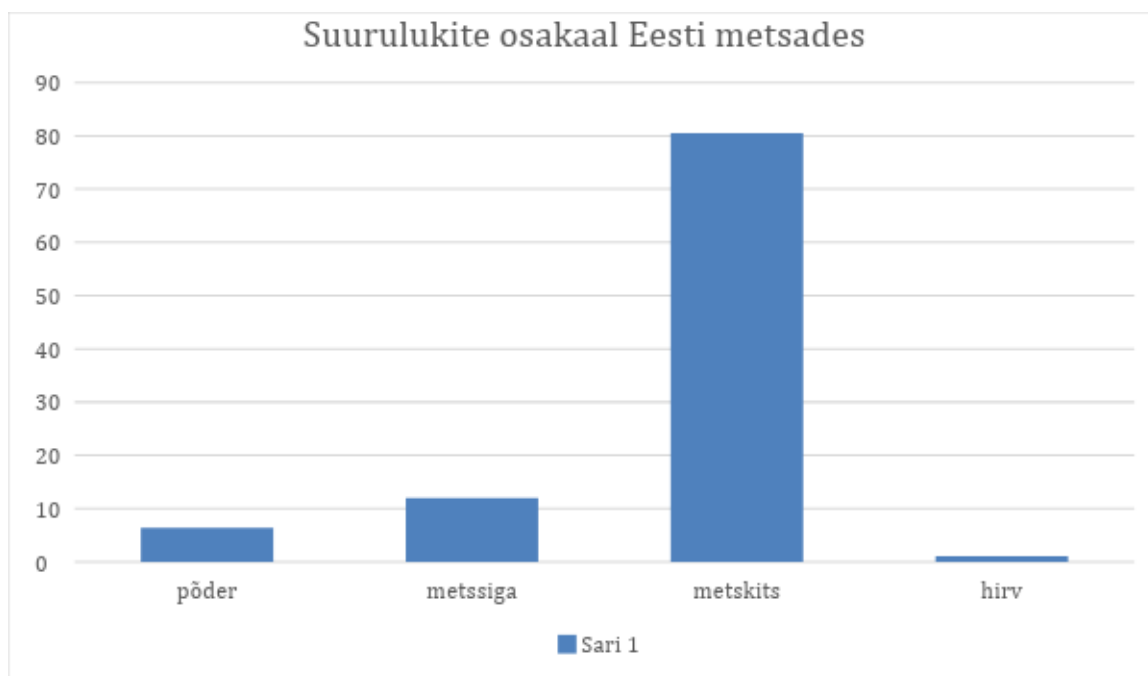
Ulukiks nimetatakse metslooma, looduses vabalt elavat imetajat või lindu. Jahiulukiks nimetatakse ulukit, kelle liha, nahka või muid osi tarbitakse ning kelle jahtimine on jahieeskirjadega lubatud.

Ulukid jagunevad kahte gruppi: suurulukid ja väikeulukid. (Selts, 2018)

Suurulukite osakaalust Eesti metsades annab internetist saadud andmete põhjal koostatud tulpdiaagramm (vt Joonis 6).

Parema ülevaate, kus milliseid ulukeid rohkem Eestimaal leidub, annab lehekülg:

<https://lemmik.postimees.ee/3307831/eesti-metsad-kubisevad-loomadest-vaata-kaardilt-kus-void-trehvata-hunti-kus-hirve>

Joonis 6. Suurulukite osakaal Eesti metsades

3.1 Suurulukid

3.1.1 Põder

Põder (vt Joonis 7) on Eesti suurim uluk. Põder on pikkade jalgadega ja kõrge turjaga vagur loom. Täiskasvanud loomad kaaluvad keskmiselt 500 kg. Karv on tal pruunikasmust. Põder toitub puude ja põõsaste võrsetest, okstest, lehtedest, okastest ja puukoorest. Elab pigem niisketel metsaaladel. Enamasti elavad põdrad üksikuna või väikestes rühmades. Talvel võivad koonduda väikestesse karjadesse. Põdra keskmine eluiga on 5-12, maksimaalselt 22 aastat. Põtra kütitakse ainult talvel. Põtra kütitakse liha ja sarvedest trofee saamiseks. (Vikipeedia, Põder, 2018)

Eelnevate aastate oluliselt intensiivsemaks muutunud küttimise tulemusel näitab põdra arvukus mõõdukat langust, jäädes paljudes jahipiirkondades ulatuslike metsa- ja liikluskahjude tekke riske silmas pidades siiski veel liiga kõrgele tasemele. Kõrgendatud küttimisurve juures tuleb hoolikamalt järgida ka soovitatud küttimisstruktuuri ning lasta vanaloomadest emaseid ja isaseid vahekorras 1:1. (Männil, 2018)

Joonis 7. Põder

Allikas: <http://www.ejs.ee/wp-content/uploads/2015/09/P%C3%B5der.-pixabay.jpg>

3.1.2 Pruunkaru

Pruunkaru (vt Joonis 8) on suurim eestis elav kiskjaline. Karu on segatoiduline. Karu sööb näiteks marju, seeni, seemneid ja putukaid. Ta on massiivne, hele- kuni tumepruuni karvaga. Saba on lühike. Poegadel on kaela ümber valge krae. Karud on tallalkõndijad ja selle poolest nad sarnanevad inimesega. Hambad on nürid nagu kõigil, kes söövad nii taimset kui ka loomset toitu. Karud eelistavad elada suurtes metsades. Karud on öise eluviisiga. Päeval nad magavad kõrge heina sees või mõnes muus varjulises kohas. Talvel veedavad karud taliuinakus, mil sünnivad pojad. Karud elavad kuni 50-aastaseks. Karu ainsaks vaenlaseks on inimene.

Karu kütitakse liha, naha ja trofee saamiseks. (bio.edu.ee, Pruunkaru, 2018)

Karu arvukus on stabiilne ning populatsioonile võib ka tänavu rakendada möödunud aastaga sarnaselt kõrget kütmissurvet. Samas on vaja küttemist jõulisemalt suunata kahjustuspiirkondadesse. Karu lõunasuunas leviku soodustamiseks ei tohiks neid kütida Eesti lõunapiiril olevates jahipiirkondades. (Männil, 2018)

Joonis 8. Pruunkaru

Allikas: <http://www.tammikfoto.eu/gallery/pruunkaru/>

3.1.3 Metskits

Metskits (vt Joonis 9) on kõige arvukam hirvlane. Metskitsel on kerge keha ning tugevad, kuid peenikesed jalad. Soojadel aastaegadel on metskitse karvastik punakaspruun, talvel hallikas. Metskitsel tagaosas valged karvad, mida nimetatakse rahvakeeli "sabapeegliks". Isaseid metskitse nimetatakse sokkudeks, emased on lihtsalt kitsed. Sokud kannavad enamuse aasta jooksul mitmeharulisi sarvi. Sarvedega nad uhkustavad paaritumisperiodil. Sarved kasvavad sokkudele talvel ja varakevadel ning heidetakse maha novembris. Juuli lõpust kuni augusti lõpuni on neil paaritumisaeg. Paaritumisajal on kuulda sokkude võimsaid haugatusi ja kitsede vaikset piiksumist. Kui kaks sokku kohtuvad, hindavad nad üksteise sarvi, kehaehitust ja julgust. Kui on näha, et üks sokkudest ei ole piisavalt kogukas, et teisele vastu astuda, siis nõrgem põgeneb. Võideldakse seni, kui üks sokkudest põgeneb või hukkub. Tugevam sokk saab õiguse emasega paarituda. Kitsede valmisolek viljastamiseks kestab vaid 3–4 päeva, seega on paaritumishetke ajastamine väga oluline. Tallede vaenlasteks on ilvesed, karud, hundid ja isegi rebased. Metskitsede vanust määratakse sarvede ja hammaste järgi. Metskitsed on toidu suhtes valivad. Suvel on metskitse peamiseks toiduks rohttaimed, eelkõige just liblikõielised. Talvine toit on ühekülgsem ja sõltub suuresti lumikatte paksusest. Kergematel, lumevaasetel talvedel eelistavad metskitsed söögiks puhmarinde taimi – mustikat, pohla, kanarbikku. Talvel on probleemideks veepuudus.

Metskitse kütitakse 1. juunist kuni detsembri lõpuni. (Vikipeedia, Metskits, 2018)

Metskitse arvukus on praeguseks tõusnud tasemele, kus osades maakondades oleks vaja juba arvukust alla viia ning teistes selle edasist suurenemist pidurdada. 2018. talvel elas Eestis arvutuslikult suurusjärgus 120 000-130 000 metskitse. Viimastel paaril aastatel on 122 oluliselt suurenenud nii metskitsede tekitatud metsakahjud kui ka nendega seotud liiklusõnnetuste arv. Metskitse arvukuse jätkuva suurenemise peatamiseks peaks tänavu küttimea u 30 000 metskitse. Sokkusid ja kitsi tuleks kõikjal küttimea võimalikult lähedal vahekorrale 1:1. (Männil, 2018)

Joonis 9. Metskits

Allikas: <https://www.looduskalender.ee/n/node/1016>

3.1.4 Metssiga

Metssiga (vt Joonis 10) on sigalaste sugukonda ja sea perekonda kuuluv metsloom. Metsseal on kare karvkate, mille värvus on pruun või tumehall. Metssiga on jässakas ja jalad on üsna pikad. Põrsad on sündides heledate triipudega, mis tuhmuvad teise ja kuuenda elukuu vahel. Täiskasvanud metssea keha pikkus jääb umbes 90–200 cm vahele ning turja kõrgus jääb 55–110 cm vahele, kehakaal jääb 44–320 kg vahele. Isased on tavaliselt suuremad kui emased isendid ning isastel on ka 4 kihva, mis kasvavad terve eluea jooksul. Emastel on 6 paari nisasid. Metssea eluiga on umbes 9-10 aastat mõni võib elada kuni 25 aastaseks. Metssead elavad tihedates niisketes tihnikutes. Kuldid liiguvad ringi üksinda, kuid emasloomad liiguvad ringi koos poegadega. Metssead on segatoidulised. Metssea põhilisteks vaenlasteks on suurkiskjad nagu hundid ja karud. Poegadele on ohtlik ka ilves.

Metssiga kütitakse peamiselt liha pärast. (bio.edu.ee, Metssiga, 2018)

2014. aasta suve lõpus levis Eestisse sigade Aafrika katk (SAK). Nakatunud ala hõlmab praeguseks pea kogu Mandri-Eestit ja Saaremaad ning katkuvaba on veel vaid Hiiumaa. SAK-i poolt tabanud aladel on metssea asustustihedus langenud väga madalale tasemele. Väljaspool

nakatunud ala on metssea asustustihedus intensiivistunud küttimise tulemusel samuti langenud, kuid märksa tagasihoidlikumal määral. Seetõttu tuleb neil aladel, kuhu SAK ei ole veel jõudnud, metssigade intensiivse küttimisega jätkata. Aladel, kus SAK-i tõttu on metssigade asustustihedus juba väga madal, tuleks küttimist jätkata vähemalt populatsiooni juurdekasvu ulatuses ja hoida populatsiooni asustustihedust tõusmast üle 1 isendi 1000 ha jahimaa kohta ning mitte hakata tegelema valikuliselt emiste hoiuga. (Männil, 2018)

Joonis 10. Metssiga

Allikas: <http://www.ejs.ee/aasta-loom-2015-metssiga/>

3.1.5 Punahirv

Punahirv (vt Joonis 11) on metskitsest suurem, kuid põdrast väiksem taimtoiduline loom. Hirve karvastiku värvus on suvel roostepruun ja talvel hallikaspruun. Noortel hirvedel on kasukas valgetäpiline. Saba ümber on neil valge laik mida nimetatakse sabapeegliks. Hirve üks iseloomulikumaid tunnuseid on rohke harulised sarved. Täiskasvanud loom kaalub 100...150 (200) kg, pullid on raskemad. Elada eelistavad punahirved rikka alusmetsa ja lagendikega segametsi, milles on lagedaid kohti. Toituvad nad rohttaimedest ja puude okstest. Jooksuaeg on neil septembris-oktoobris. Sel perioodil korraldavad isasloomad duelle nii mõirgamises kui ka otsese võitlusega. Nende vaenlasteks on hundid ja teised suuremad kiskjad. 30 septembrist kuni 31 jaanuarini kütitakse hirve. (Vikipeedia, Punahirv, 2018)

Punahirve arvukus on võrreldes eelnevate aastatega valdavalt püsinud või isegi veidi suurenenud ning liigi levikuala on riigi mandriosas jätkuvalt laienemas. Mandri-Eestis on vajalik hirve minimaalset küttimehahdu ja -struktuuri rakendada vaid hirvega tihedamalt asustatud piirkondades, jättes teistes jahipiirkondades nende küttimehahdu ja -struktuuri jahipiirkonna kasutaja otsustada. Jahindusnõukogud peaksid kõikjal hirve küttimehahdu lubama. (Männil, 2018)

Joonis 11. Punahirv

Allikas: <http://blog.moment.ee/tag/punahirv>

3.2 Väikeulukid

3.2.1 Kobras

Kobras (vt Joonis 12) on Eestis tavaline jahiuluk. Koprod on jässaka kehaga poolveelise eluviisiga närilised, kelle tagajäsemete varvaste vahel on ujunahk, esijäsemetel ujunahka ei ole. Tagajäseme teise varba küüs on kahestunud, moodustades omamoodi hargi. See võimaldab loomal karvu harjata ning välisparasiite eemaldada. Karvastiku värvus on helepruun või must. Saba on kaetud soomustega. Oma kodu rajavad nad järve või jõe kaldale. Oluline on, et veekogu ääres kasvaks pehme puiduga lehtpuid ja põõsaid. Suvel eelistavad koprad süüa rohttaimi, sügisel langetavad nad puid ja koguvad nende oksid talvevaruks. Koprod ehitavad kas okstest kuhilpesa või kraabivad järsu kaldanõlva sisse uru. Ühes pesas elavad koos tavaliselt vanaloomad ning eelmise ja üle-eelmise aasta pojad. Koprod elavad 15-20 aastaseks. Koprod vaenlasteks on suurkiskjad. Koprod kütitakse 1 augustist kuni 15 aprillini. (bio.edu.ee, Kobras, 2018)

Joonis 12. Kobras

Allikas: <https://jaanustaniisoo.ee/blogi/kobras/>

3.2.2 Rebane

Rebane on (vt Joonis 13) väikese koera suurune. Tema karv on punakspruun. Kehapikkus on tal 50-90 cm, saba pikkus 40-60 cm ja kaal 4-10 kg. Kõige eelistatum elupaik on kultuurmaastik väikeste metsatukkadega. Elutseb ka metsades, soodes ja rabades. Suuri metsamassiive väldib. Põhiliselt üksikeluviisiga. Uruga on seotud vaid pesakonnaperioodil. Rebane on kõigesööja. Jooksuaeg on rebastel veebruaris. Suguküpseks saavad rebased ühe aasta vanuselt. Rebast kütitakse aastaläbi tema karvastiku tõttu. (Vikipeedia, Rebane, 2018)

Joonis 13. Rebane

Allikas: <http://www.ejs.ee/millist-okodukti-vajab-mager-millist-rebane/>

4. Artikleid Ruusmäe jahiseltsi tegevusest

Ruusmäe Jahiseltsi tegevusest saab veel pikemalt lugeda

<http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/fotod-vorumaa-meeste-onnestunud-hundijaht?id=26872025>

<http://www.ejs.ee/vorumaal-toimuvad-ulukiliha-tootlemise-koolitused/>

<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/haanja-vallas-lasti-maha-pool-hundikarjast?id=26837863>

KOKKUVÕTE

Loovtööd teostades sain palju uusi teadmisi ulukite ja Ruusmäe jahiseltsi kohta.

Minu kõik eesmärgid said täidetud:

Kaido Kuusiga intervjuud tehes sain teada, et Ruusmäe jahiseltsi hoones oli varem Ruusmäe sovhoosi piimameierei.

Ulukeid uurides sain teada, et metskitse arvukus on kõige suurem suurulukite seas.

Sain veel teada, et Ruusmäe jahiseltsi kohta on internetis oodatust rohkem informatsiooni. Pean oma loovtöö sooritamaks ning soovin tulevikus veelgi rohkem end jahinduse teemaga siduda.

Täna oma loovtöö juhendajaid, isa Kaido Kuusi ja õpetaja Evi Lestbergi, abi eest töö koostamisel.

KASUTATUD KIRJANDUS

- bio.edu.ee. (2018). Allikas: Metssiga: <http://bio.edu.ee/loomad/lmetajad/metssiga2.htm>
- bio.edu.ee. (2018). Allikas: Pruunkaru: <http://bio.edu.ee/loomad/lmetajad/URSARC2.htm>
- bio.edu.ee. (2018). Allikas: Kobras: <http://bio.edu.ee/loomad/lmetajad/CASFIB2.htm>
- Inforegister*. (2010). Allikas: RUUSMÄE JAHISELTS MTÜ:
<https://www.inforegister.ee/80317188-RUUSMAE-JAHISELTS-MTU>
- KESKKONNAMINISTEERIUM*. (2018). Allikas: Jahindus:
<https://www.envir.ee/et/jahindus>
- Krediidirapordid. (2017). *Ruusmäe Jahiselts MTÜ*. Allikas:
<https://krediidiraportid.ee/ruusmae-jahiselts-mtu>
- Kuus, K. (2018). *Intervjuu*.
- Männil, V. (2018). *Keskkonnaagentuur*. Allikas: Ulukiasurkondade seisund ja kättimissoovitus.
- Partnerluskogu, V. (2017). *Ruusmäe jahiseltsi hoone katuse rekonstrueerimine*. Allikas: Võrumaa Partnerluskogu: <https://voruleader.ee/2017-ii-taotlusvoorust-elluviidud-projektid/>
- Selts, E. J. (2018). *Eesti Jahimeeste Selts*. Allikas: Ulukid: <http://www.ejs.ee/ulukid/>
- Vikipeedia. (2018). Allikas: Metskits: <https://et.wikipedia.org/wiki/Metskits>
- Vikipeedia. (2018). Allikas: Punahirv: <https://et.wikipedia.org/wiki/Punahirv>
- Vikipeedia. (2018). Allikas: Rebane: et.wikipedia.org/wiki/Rebane
- Vikipeedia. (2018). *Pöder*. Allikas: Pöder: <https://et.wikipedia.org/wiki/P%C3%B5der>
- Võrumaa Jahimeeste Selts*. (2018). Allikas: Seltsist üldiselt:
http://vorujahimeesteselts.ee/?page_id=14